

16.12.2022

Група №36

Урок №13

Тема уроку: Життєвий і творчий шлях **Миколи Куліша**. Проблема готовності українського суспільства бути українським у сатиричній комедії «**Мина Мазайло**».

ТЛ: сатирична комедія.

Мета уроку:- продовжити знайомство з творчістю М. Куліша;

- розкрити ідейний зміст комедії;
- зацікавити порушеними проблемами та їх художнім втіленням;
- з'ясувати особливості показу процесу українізації 20-х рр. у творі;
- допомогти усвідомити ідейно-художні особливості твору;
- розвивати навички аналізу драматичних творів, висловлення власної оцінки прочитаного, аналітичне мислення та мовлення;
- виховувати патріотизм та негативне ставлення до проявів шовінізму й крайнього націоналізму в суспільстві, повагу до свого роду й народу, прагнення до духовного розвитку.

Тип уроку: комбінований.

Методи та прийоми: бесіда з елементами розповіді, випереджувальні завдання, словникова робота, дослідницький практикум, інтерактивні вправи: «Клоуз-тест», «Мозковий штурм», «Незакінчене речення», «Займи позицію».

Обладнання: портрет письменника, видання твору, презентація до твору М.Куліша «Мина Мазайло», опорний конспект, відеофрагменти із кінофільму, аудіозапису пісні В. Баранова «До українців».

Епіграф до уроку:

А тим часом український театр дістав свою найкращу комедію, може, свою єдину комедію, якщо властивістю комедії вважати легкість, грайливість, ритмічність, грацію

на підложжі глибокого, але тільки натягненого змісту.

Юрій Шерех

Хід уроку

I. Організаційний момент

Викладач: Добрий день ! Я щиро вас вітаю на уроці. Побажаяю нам плідної роботи та отримання задоволення від спільної праці.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1. Перевірка домашнього завдання

Клоуз-тест:

1. Талант М.Куліша розкрився як (*драматурга*)
2. Микола Куліш народився... (*18 грудня 1892 р.*) в (*с. Чаплинці на Херсонщині*).
3. Микола Куліш став прототипом героя роману....(*Данилко із новели «Дитинство» роману «Вершники» Ю.Яновського*)
4. М.Куліш належить до митців(*«Розстріляного відродження»*)
5. В 1925 р. М.Куліш переїздить в місто..... (*Харків*)
6. Микола Куліш очолював літературне угруповання ... (*ВАПЛІТЕ*)
7. Професійний театр розвивався в двох напрямках — «психологічному» (традиційному) (*театр ім.І.Франка*) художній керівник..... (*Гнат Юра*) та «експериментальному» художній керівник(*Лесь Курбас*)
8. Більшість п'єс Миколи Куліша були поставлені в театрі (*«Березіль»*)
9. Перша драма М.Куліша мала назву(*«97»*)
10. Як обірвалося життя драматурга.... (*розстріляний*)

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

У кожній національній літературі є твори з особливим статусом, з особливим резонансом та популярністю, їх стисло й багатогранно можна охарактеризувати одним словом — легендарні.

В українській літературі одним з таких творів є п'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло».

Продовжуючи вивчати творчість М.Куліша, ми розглянемо одну з кращих його п'єс. Про це свідчить епіграф до нашого уроку — слова Юрій Шерех:

А тим часом український театр дістав свою найкращу комедію, може, свою єдину комедію, якщо властивістю комедії вважати легкість, грайливість, ритмічність, грацію на підложжі глибокого, але тільки натягненого змісту.

Не було, мабуть, в українській літературі 1920-1930-х років твору, який викликав би більше суперечок і абсолютно протилежних відгуків, як «Мина Мазайло».

На театральному диспуті 1929 року М. Хвильовий доводив, що *«тільки епохальні п'єси можуть викликати таку велику дискусію і що тільки обмежені люди не розуміють, що саме такі п'єси і роблять в театрі епоху»*.

Остап Вишня знаходив у п'єсі М. Куліша стільки гумору й асоціацій, стільки відповідей на болючі питання того часу, що захоплено писав у передмові до «Мини Мазайла»: *«Отже, читайте «Мину Мазайла», товариші!»*

Як ми, сучасні читачі, сприймаємо п'єсу «Мина Мазайло» М. Куліша, поговоримо сьогодні на уроці.

(Тему учні записують тему в зошит)

IV. Сприйняття учнями нового матеріалу

1. Вступне слово викладача.

Миколу Куліша називають творцем «модерної драми». Але драматург змушує й сьогодні сприймати один із своїх кращих творів не очима, а серцем, читати й перечитувати його, сміятися і замислюватися над проблемами сьогодення, які корінням своїм сягають у далеке минуле. Сюжет п'єси відомий ще з часів Мольєра і Карпенка-Карого. Та в М. Куліша він заіскрився новими барвами. Геній Миколи Гуровича Куліша перекинув місток між епохами й доки будуть жити Мина, що роду не пам'ятають, буде ця п'єса актуальною. Сюжет комедії гострий, напружений, а його герої непередбачувані у своїх вчинках, типові, і разом із тим неповторно-самобутні.

2. Випереджувальне завдання.

Що вам вдалося дізнатися історію комедії та її сценічну долю?

Повідомлення учня.

З історії комедії

За спогадами сучасників, Микола Куліш дуже обережно поводився зі словом, не терпів використання «не тих» слів, а українську мову знав дуже добре й високо цінував її, стверджуючи, що таких багатих та соковитих мов, як його рідна, дуже мало на світі. Тому, мабуть, М. Куліш написав п'єсу «Мина Мазайло», у якій порушив мовну проблему. Письменник був закоханий у красу, емоційність, виразність української мови й намагався боротися за її подальший розвиток. «Мина Мазайло» — одна з найкращих п'єс, яку дослідник Лесь Танюк назвав філологічним водевілем, бо в ній багато уваги приділено слову.

Дружина письменника в «Спогадах про Куліша» пише: «Ще працюючи над своїм «Миною», Микола якось зайшов до рагсу і там прочитав список змінених прізвищ. Між іншим, там було прізвище Гімненко змінене на Алмазов. Це його так розсмішило, що він вирішив вставити цей епізод у п'єсу».

Куліш закінчив п'єсу в грудні 1928 року, а у січні 1929 року прочитав її в театрі «Березіль». 22 березня відбулась прем'єра комедії у Дніпропетровському театрі ім. Шевченка. 18 квітня відбулася березільська прем'єра (режисер Л.Курбас). 23 квітня «Мину Мазайла» показали франківці (режисер Г.Юра).

П'єсу одразу ж — винятковий для М.Куліша випадок! — було оцінено дуже високо й рекомендовано до показу в усіх театрах України, себто їй було дано «літеру А». Одне слово, це був тріумф, загальнонародне визнання, довгожданий успіх.

Спектакль сколихнув у київській і харківській пресі гарячу театральну дискусію, яка швидко переросла в політичну. Після прем'єри комедії були арештовані постановник Лесь Курбас і виконавець головної ролі Йосип Гірняк, постраждав і автор п'єси Микола Куліш.

Так само тріумфально комедію було знято з репертуару наприкінці 1930 року, коли процес українізації пішов на спад, - знято після бурхливих дискусій у пресі та низки суворих засідань. Знято після того, як з мистецького твору комедія стала явищем життя, як її герої стали живими персонажами київської Бесарабки чи Подолу, реальними людьми одеського Привозу чи Молдаванки, як репліками з п'єси Миколи Куліша заговорив народ.

І лише за часів незалежної України ми дістали змогу читати п'єсу і дивитися виставу.

3. Інтерактивна вправа «Мозковий штурм»

Визначте тему твору.

(Зображення українізації і міщанства в Україні в 20-ті роки ХХст.)

4. Випереджувальне завдання.

Що вам вдалося дізнатися про процес українізації?

Повідомлення учня.

Українізації 20-х років ХХ століття та її наслідки

Українізація - це політика в національно-культурній сфері, яка здійснювалася радянським керівництвом в Україні у 20-ті рр. Українізація передбачала задоволення певних національних вимог українського народу:

- висування українців на керівні посади;
- запровадження української мови в державні та культурні установи, пресу, навчальні заклади;
- розвиток національної за формою й радянської за змістом культури;
- створення відповідних умов для культурного розвитку національних меншин, які проживали в Україні.

Більшовики змушені були піти на проведення цієї політики, оскільки перебували під впливом національно-визвольної боротьби українців 1917-1920 рр. і прагнули забезпечити собі підтримку всього населення України.

Українізація здійснювалася в певних, дозволених центром рамках.

20-ті рр. стали періодом подальшого національного відродження.

Українізація сприяла залученню до радянського культурного будівництва української інтелігенції. З еміграції повернулися деякі відомі діячі, зокрема М.С.Грушевський.

У 20-х роках українська література та мистецтво переживали бурхливе піднесення. Пройнята національною духовністю, всупереч ідеологічним обмеженням, українська культура досягла світового рівня.

В кінці 20-х років політика українізації поступово згортається.

На те були певні причини:

- українізація почала виходити за дозволені центром рамки;
- вона охопила все суспільно-культурне життя республіки;
- зростав прошарок української інтелігенції, якій режим Сталіна не довіряв і бачив у ній ідейного конкурента партії;
- українізація сприяла зростанню національної свідомості українців.

У 1933 р. Сталін назвав місцевий націоналізм основною загрозою для єдності Радянського Союзу. Це означало кінець українізації. Радянська влада повертається до політики зросійщення, активних учасників українізації було репресовано.

5. Теорія література

Драматичний твір характеризується пристосованістю до сценічної інтерпретації. Основна ознака — призначення для театрального спектаклю.

Провідні жанри: трагедія, комедія, драма (як жанр), трагікомедія, водевіль, мелодрама.

За жанром «Мина Мазайло» - **сатирична комедія**

(Записати в зошит)

Сатирична комедія — твір, у якому за допомогою спеціальних сатиричних засобів різко висміюються суттєві суспільні вади, зображуються смішні (комічні) події й персонажі.

6. Мовна хвилинка

Міщанство — (мешканці міста) — населення міст, містечок, яким надавали право на самоврядування.

Шовініст — людина, що обстоює ідею расової винятковості та розпалює національну ворожнечу й ненависть.

Манкурт — особа, що відмовляється від свого народу, національності.

Нігілізм — світоглядна позиція, суть якої полягає у запереченні цінностей.

7. Дослідницька робота над змістом твору

1. Коли й де відбувається дія? (Дія відбувається в домі Мина Мазайла на Н-ській вулиці, 27, Холодної Гори м.Харкова, у тридцяті роки ХХ ст., у період найбільшого поширення українізації).

2. Назвіть головних героїв твору (Головні дійові особи: родина Мазайла — Мина Мазайло, його діти Рина й Мокій, дружина Килина, дядько Тарас, тьотя Мотя, Уля).

3. Драматичний твір в основі сюжету має конфлікт. Що це за конфлікт? (У прагненні одного з головних героїв змінити свій соціальний статус.)

4. Сім'я Мина Мазайла розділилася на два табори. Хто підтримує прагнення Мина Мазайла, а хто виступає проти зміни прізвища?

5. Що спонукає Мину змінити своє прізвище? (Харківський службовець Мина Мазайло, українець за походженням, вирішив змінити своє «плебейське прізвище» на щось милозвучніше. Він вважає, що всі нещастя в нього тільки через нього: у школі його на регіт брали, жодна гімназистка не хотіла з ним гуляти, на службу не приймали, од кохання відмовлялися, бо він Мазайло. І жінку свою він обдурив: сказав, що прізвище його Мазалов, а не Мазайло. Також Мина прагне за будь-яких умов зробити кар'єру. А щоб досягти цього, і він в цьому переконаний, разом із прізвищем треба відмовитись від свого роду, від свого українства, як він каже, від «мужицтва» й стати одного чудового дня Сіреневим, Розовим, Тюльпановим, на крайній випадок — Мазеніним. На думку Мина, після зміни прізвища для нього почалося б нове життя. Він вважає, що перед ним одразу одчиняться всі двері, думає, що ставлення оточуючих зміниться: його шануватимуть, усі матимуть за честь бути з ним знайомими, а особливо-приймати у своєму домі. Українську мову Мина вважає тавром, яке видає його, на його думку, «другосортне» походження). (Фрагмент фільму: бажання змінити прізвище)

6. Чим захоплюється Мокій і про що він мріє? (син Мина Мазайла, його повна протилежність. Він захоплюється багатством та красою української мови, чим доводить батька до сказу. Мокій постійно читає та дивиться українське кіно, його обурюють помилки, які допускають на афішах. Він постійно звертається до словників, розкриває значення слів та фраз, перекладає російські вирази. У вуста Мокія М.Куліш уклав багато своїх думок та переживань за долю та чистоту української мови. Мокій виступає категорично проти зміни прізвища на російський лад, навпаки пропонує додати до нього втрачену частку Квач, бо це почесне та трудове прізвище. І всім цим він мало не зводить решту членів родини з розуму.)

7. Що означає його прізвище? («Ще з діда Мазайло-Квач прозивався і чумацькі колеса мазав», «Мазав, щоб не пропала тая козацька слава, що по всьому світу дибом стала, а ти моє славне прізвище міняєш»).

8. Чи є він є винятком у своєму бажанні змінити прізвище? Хто ще у творі мріє про зміну прізвища? (Уля Розсохіна).

9. Українську мову Мина вважає тавром, яке видає його, на його думку, «другосортне» походження. Яким чином Мина прагне покращити знання з російської мови? (Хоче найняти вчительку російської мови Бароново-Козино).

10. Як дружина Килина і донька Рина вирішили заставити Мокія змінити прізвище? (Викликають телеграмою тьотю Мотю з Курська; подруга Уляна має закохати в себе Мокія)

11. Чи вдалося Улі переконати Мокія змінити прізвище? Які зміни відбуваються з самою дівчиною? Що пропонує Мокій Улі? (Мокій пропонує її українізувати. Вона захоплюється мовою).

Викладач. Миколу Куліша за цей твір називали провидцем. Більшість реплік головних героїв стали пророчими. Та й сам Микола Куліш мав свою точку зору стосовно тих подій, які відбувалися в Україні? Невипадково цей твір, принісши Кулішеві тріумфальну славу, став фатальним в його житті. В 1930 році п'єсу «Мина Мазайло» було знято з репертуару, а над Миколою Кулішем нависла чорна хмара переслідувань.

12. У героїв свої думки стосовно процесу українізації. Що говорить Мина Мазайло про українізацію? (Це спосіб зробити його другосортним).

13. Як тьотя Мотя відносить до процесу українізації? Що її ображає по приїзді в місто? («Іспортілі город») (Фрагмент фільму: приїзд тьоті Моті). (Зачитати уривок)

«Боже!... По-моєму, прілічнєє бить ізнасілованой, нежелі українізірованной.

14. Якої думки про українізацію дядько Тарас? (Виявлять українців і знищать). («Їхня українізація-це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і дуду не було...Попереджаю!...») В чому виявилось пророцтво репліки дядька Тараса?

15. Як відноситься до українізації Мокій? (Хто стане нищити двадцять мільйонів одних лише селян українців, хто?) (Зачитати уривок)

16. Що говорить про прізвища в майбутньому комсомолец Губа? *(Буде всесвітня нумерація)*

17. Як дізнався Мина про зміну свого прізвища ? *(Мина Мазайло вичитує в газеті, що зміна прізвища вже відбулася) .*

18. Яку нове прізвище отримує Мина і які почуття переповають членів сім'ї ? *(Мазенін). (Тьотя Мотя пропонує помістити газету під скло в рамку)*

19. Чим закінчується комедія ? *(Мазайла звільняють з посади) (Фрагмент фільму: звільнення Мина Мазайла)*

20. Пригадайте, у яких ще комедіях діють герої, схожі на Мину Мазайла? Хто автори цих творів? *(«Мартин Боруля» Карпенко-Карий)*

21. За які «гріхи», на Вашу думку, комедію «Мина Мазайло» в 1930 р. було вилучено з репертуару українських театрів?

(Викладач робить висновок щодо особливостей сюжету).

Особливості п'єси «Мина Мазайло»:

1. Дразу не можна перекласти: втрачається обігрування українських і російських прізвищ.

2. Немає позитивних персонажів *(дядько Тарас сумнівається у своїх думках і вчинках, надто легко здає свої позиції; Мокія теж не можна назвати патріотом: українська мова цікавить його з наукової точки зору).*

3. У творі містяться досить прозорі натяки на облудність насильницької радянської українізації.

4. Фіаско для Мина можливе тільки в літературному творі, бо в той час більшовики підтримували перевертнів.

8. Дослідницький практикум

Визначити проблематику комедії, спираючись на текст.

1. *Мовна проблема в комедії. Художнє відтворення проблеми українізації.*

(Бо основний конфлікт точиться навколо питання української мови, українізації. Твір М. Куліша висвітлює проблеми русифікації України, яку в 1920-х рр. більшовицькі ідеологи намагалися прикрити так званою

«українізацією». П'єса написана на матеріалі, який був характерний для Харкова 1920-х рр., відбиває говірку Харківщини тих часів. Головний герой Мина Мазайло з комічною цілеспрямованістю намагається змінити своє прізвище на російське, більш благозвучне. Цим він сподівається підвищити своє службове становище, здобути авторитет серед службовців.

Мина — перевертень, який хоче зректися не тільки рідної мови, а й свого національного «я». Герой бере уроки російської мови, намагається всю родину позбавити права розмовляти українською мовою, що й призводить до гострого, конфлікту в родині. Частина — за українізацію (син Мокій, дядько Тарас), а частина — за русифікацію (тьотя Мотя, Рина)

Викладач:

Майстерність Куліша в тому, що він зробив мову одним із найпомітніших героїв комедії. Доля українізації - це певною мірою доля української мови. Читач робить висновки, що вона помре, якщо до влади придуть мина мазайли, її знищать разом із носіями тьоті моті, вона зросійщиться, коли при владі залишаться українські партійці та комсомольці.

2. Проблема вміння відстоювати свою думку.

(П'єса «Мина Мазайло» навчає нас відстоювати свої вподобання та переконання, не боятися сказати вголос думку. Навіть зустрівшись із різними тьотями мотями, минами, ринами, не варто тихо погоджуватися з усім, ними сказаним. Треба вчитися не соромитися себе, передусім свого походження та родини)

3. Проблема стосунків між батьками й дітьми.

(Мокій і Мина, хоча батько й син, але в житті вони є антиподами. Треба вміти слухати один одного, приймати спільні рішення, шукати «золоту середину»)

V. Рефлексія.

Займи позицію:

- Прошло 88 років із дня опублікування п'єси. Чи залишились у наш час «мини»? (знехтування держави, зречення самих себе).

(Прикро зізнатися, але і зараз живуть такі «мазайли», які соромляться свого походження, своєї нації. Наші сучасники забувають про своє коріння, генетичну пам'ять).

Метод «Незакінчене речення»:

- Сьогоднішній урок змусив мене задуматись над...
- (- *Хто ми? - Чиїх батьків, чиї ми діти? Не треба соромитися свого походження, свого коріння. Без минулого — нема майбутнього.*
- *Без мови, культури, історичної пам'яті — ми не народ, а просто люди, з яких легко зробити рабів.*
- *Не прізвище впливає на долю людини, а сама людина є творцем своєї долі.*
- *Не боятися мати власну думку і вміти її відстоювати).*
- *Кожна людина має почати з себе: говорити українською мовою, відроджувати у своїй родині українські традиції, працювати на благо Батьківщини.*
- *необхідності відродження української мови, українського менталітету, боротьби за розвиток нашої мови, бо в цьому запорука культури і освіченості українців, збереження власної і національної гідності і самосвідомості.)*

Висновок викладача. На завершення хочу сказати: живіть, любіть, радійте, творіть, ідіть по життю з високо піднятою головою. Гордіться: ви — українці! Я дякую всім вам. Ми гарно попрацювали! І на завершення нашого уроку я пропоную вам переглянути відеозапис пісні Віктора Баранова «До українців».

VI. Підсумок уроку.

VII. Домашнє завдання.

- Виписати цитати до характеристики героїв.
- Підготуйте усний твір-роздум «Чи може вплинути моє прізвище на мою долю?»

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.